

УДК 378.147.013.42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/28.208658>**Наталя КАБУСЬ,***orchid.org/0000-0003-3665-8501*

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(Харків, Україна) *kabusnatali9901@gmail.com*

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП

У статті наголошено, що результативність соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп забезпечується розробкою й реалізацією відповідної технології. Відповідно до мети в дослідженні обґрунтовано технологію соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп як послідовність взаємопов'язаних етапів (мотиваційно-ціннісного, розвивально-діяльнісного, етапу саморозвитку й самоуправління) й відповідних етапам засобів, які забезпечують цілісний вплив на мотиваційно-ціннісну, мисленнєво-світоглядну й діяльнісно-вольову сфери представників різних соціальних груп з метою формування в них стійкої особистісно-соціальної позиції, здатності до самоорганізації й самоуправління власним розвитком, здійснення позитивного впливу на інших людей.

Показано, що мотиваційно-ціннісний етап передбачає здійснення цілеспрямованого впливу на свідомість, мотиви, цінності й переконання представників соціальної групи з метою їх стимулювання до сталого розвитку на підґрунті усвідомлення його значущості. Розвивально-діяльнісний етап технології орієнтовано на розвиток особистості як відповідального суб'єкта власної життєдіяльності, пізнання нею основних законів і закономірностей сталого розвитку, що потребує її активного долучення до пізнавальної, перетворювальної, ціннісної, комунікативної діяльності, свідомої роботи з власного саморозвитку й спільної соціально значущої діяльності.

Етап саморозвитку й самоуправління спрямований на формування стійкої особистісно-соціальної позиції суб'єктів соціальної групи, їх стимулювання до соціальної творчості для здійснення позитивних змін у бутті, екстеріоризації власних досягнень і досвіду, здійснення позитивного впливу на інших людей. Реалізація вказаної технології майбутніми соціальними педагогами та працівниками Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди під час роботи з дітьми, позбавленими батьківського піклування, в Харківському обласному центрі соціально-психологічної реабілітації дітей підтвердила її ефективність.

Перспективу в подальших дослідженнях автор вбачає у висвітлення досвіду реалізації технології соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп в різних соціальних сферах.

Ключові слова: сталий розвиток, соціальна група, соціально-педагогічна діяльність, технологія, фахівці соціальної галузі.

Natalia KABUS,*orchid.org/0000-0003-3665-8501*

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor;

Professor at the Department of Social Work and Social Pedagogy

of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) *kabusnatali9901@gmail.com*

TECHNOLOGY OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVIT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIAL GROUPS

The article emphasizes that the effectiveness of social and pedagogical activities for sustainable development of social groups is ensured by the development and implementation of appropriate technology. According to the purpose of the research, the technology of social and pedagogical activity for sustainable development of social groups is substantiated as a sequence of interrelated stages (motivational-value, development and activity-oriented, stage of self-development and self-management) and corresponding to these stages means that provide holistic influence on values, thinking, actions and will of various social groups representatives with the purpose of forming their stable personal and social position, ability to self-organization and self management as well as making a positive impact on other people.

It has been shown that motivational and value stage involves realization of purposeful influence on consciousness, motives and beliefs of social group representatives with the purpose of their stimulating to sustainable development on the basis of awareness of its importance. The development and activity-oriented stage of technology is focused on forming individual as a responsible subject of his own life, who understand basic laws of sustainable development. This requires active involvement of personality in cognitive, creative, value-oriented and communicative activity, conscious work for his/her own self-development as well as joint socially significant activities.

The stage of self-development and self-management is aimed at forming sustainable personal and social position of various social groups representatives, their stimulating to social creativity for making positive changes in life, exteriorization their own achievements and experiences, making positive impact on other people. Implementation of this technology by future social teachers and workers of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University while working with children deprived of parental care at Kharkiv Regional Center for Social and Psychological Rehabilitation of Children confirmed its effectiveness. The prospect of further research are connected with revealing the experience of implementation of the technology of social and pedagogical activity for sustainable development of social groups in different social spheres.

Key words: sustainable development, social group, social and pedagogical activity, technology, specialists in the social field.

Постановка проблеми. Забезпечення сталості розвитку соціальних спільнот різного рівня – різновікових соціальних груп (дітей, молоді, дорослих, людей старшого віку), сім'ї, громади, нації є важливим завданням в контексті реалізації стратегії сталого розвитку цивілізації (яка визнана ключовою для ХХІ століття й передбачає збалансований екологічний, економічний і соціальний прогрес світової спільноти протягом тривалого часу, збереження умов існування людського суспільства, цілісності й життєздатності біосфери, здоров'я людини, стабільності соціальних і культурних систем та їх подальше поліпшення), оскільки вирішення глобальних проблем людства не може бути досягнуте зусиллями окремих особистостей (Agenda, 2015).

На перший план нині виходить соціальна відповідальність людини як представника вікової спільноти, сім'ї, громади, нації, людської цивілізації, яка усвідомлює відповідальність як за результати власної життєдіяльності, так і за індивідуальний внесок у процес суспільних перетворень й здатна об'єднувати зусилля для вирішення важливих суспільних завдань. В умовах загострення глобальних суперечностей і проблем планетарного масштабу (Health 21, 1999; WHO, 2020) розвиток цієї здатності представників різних соціальних груп є умовою виживання й позитивного розвитку людства.

Аналіз досліджень. Здійснений автором статті науковий пошук свідчить, що проблеми розвитку різних соціальних груп досліджували М. Докторович, І. Курліщук, Н. Максимовська, О. Рассказова, С. Омельченко, Ю. Чернецька та інші дослідники. Різні аспекти соціально-педагогічної діяльності, в тому числі технологічні, для вирішення проблем соціалізації представників різних соціальних груп висвітлено у працях О. Беспалько, Р. Вайноли, Л. Мішик, А. Мудрика, В. Поліщук, А. Рижанової, Л. Штефан, С. Харченка та інших вчених.

Нині вирішальне значення має діяльність, спрямована не на боротьбу з наслідками, що, як підтверджує практика, не завжди є ефективною, а на випереджальне вирішення можливих проблем розвитку людини й соціальних спільнот (Рижанова, 2015) через здійснення широкомасштабної соці-

ально-виховної й просвітницької діяльності, спрямованої на розвиток усвідомлення суб'єктності представників різних соціальних груп. Вирішення вказаних завдань потребує розробки технологічного забезпечення переведення представників різних соціальних груп на рівень сталого розвитку.

Мета статті. Метою статті є висвітлення технології соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп, що забезпечує ефективність такої діяльності відповідно до вимог і викликів сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Здійснений науковий пошук дозволяє стверджувати, що поняття «сталість» як антипод розбалансованості, дисгармонійності означає «здатність забезпечувати стійку прогресивність, гармонійність, цілісність розвитку, позитивність його результатів на основі самокерованості, спроможності попереджати й оперативно творчо вирішувати проблеми, які виникають» (Кабусь, 2017).

Під сталим розвитком соціальної групи автор розуміє стійкий гармонійний прогрес соціальної спільноти на засадах гуманізму, позитивної соціальної взаємодії та солідарності, здатності до само- та взаємодопомоги, самовідновлення й удосконалення, об'єднання зусиль для сталого прогресивного розвитку суспільства.

Проведене дослідження під соціально-педагогічною діяльністю зі сталого розвитку соціальних груп дозволяє зрозуміти спеціально організовану багаторівневу систему цілеспрямованих резонансних впливів на мотиваційно-ціннісну, світоглядну, діяльнісно-поведінкову спрямованість соціальної групи з метою активізації процесів її саморозвитку й самоорганізації, становлення усвідомленої суб'єктності її представників, що здійснюється на різних рівнях ієрархії: *рівні реалізації соціальної політики держави* (зокрема через створення соціальної реклами, розробку й реалізацію соціально-педагогічних проєктів, діяльність департаментів у справах сім'ї, молоді та спорту тощо); *рівні налагодження соціального партнерства* (через спільну діяльність різних соціальних суб'єктів із метою стимулювання соціальних груп до сталого

розвитку); *рівні роботи з окремою соціальною групою* (через здійснення широкомасштабної соціо-виховної, просвітницької, превентивної діяльності в контексті сталого розвитку; *рівні роботи з окремою особистістю* (здійснення корекційно-реабілітаційної діяльності, індивідуального ознайомлення представників різних соціальних груп із конкретними розвивальними методиками, способами самоорганізації, розвитку суб'єктності тощо). Така діяльність має сприяти розвитку особистості, яка є представником соціальних спільнот різного рівня, як відповідального суб'єкта й творця власного та суспільного життя, здатного об'єднувати зусилля для сталого прогресивного розвитку суспільства.

У зв'язку з цим вирішальною є зміна акцентів, основних стратегічних орієнтирів у професійній діяльності фахівців соціальної сфери: 1) зі створення сприятливих зовнішніх умов для позитивного розвитку й соціалізації представників різних соціальних груп, пошуку шляхів попередження й розв'язання численних проблем їх соціалізації – на розвиток суб'єктності особистості, її стимулювання до самоуправління власним розвитком і здійснення активного позитивного впливу на інших людей; 2) з розробки способів налагодження позитивної внутрішньо- і міжгрупової взаємодії, попередження конфліктів – на розвиток духовного рівня соціальності, здатності діяти для підвищення рівня консолідованості соціальної групи й суспільства на підґрунті усвідомлення єдності й взаємозалежності всього суцього.

Важливими суб'єктами соціально-педагогічної діяльності в контексті сталого розвитку можуть бути педагоги й адміністрація всіх видів та рівнів освіти, соціальні педагоги як фахівці в галузі соціального виховання та просвіти населення, соціальні працівники, які надають допомогу представникам «груп ризику», працівники Департаменту соціальної політики, Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту, керівники та працівники центрів соціальних служб, соціально-психологічної реабілітації, засновники та представники громадських та волонтерських організацій, працівники сфери охорони здоров'я, інші люди, які своїм прикладом можуть здійснювати позитивний вплив на розвиток особистості.

Автор вважає, що важливою умовою результативності соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп є її проєктування на основі системно-синергетичної методології, а саме: 1) об'єднання в єдину систему й синергетичну спрямованість усіх основних видів соціально-педагогічної діяльності (соціально-виховної, просвітницької, розвивальної, рекламно-інформаційної,

профілактичної, корекційної, реабілітаційної) для забезпечення цілісного інтегрованого впливу на свідомість, переконання, поведінку, волю, вчинки представників різних соціальних груп з метою їх сталого розвитку; 2) здійснення резонансного аксіологічного управління розвитком соціальної групи (за якого зовнішні впливи узгоджуються з внутрішніми потребами, прагненнями, інтересами представників різних соціальних груп), що сприяє активізації механізмів їх саморозвитку й самоорганізації, поступовому переведенню на рівень самоуправління; 3) стимулювання особистості, яка водночас є представником різних соціальних груп, до здійснення цілеспрямованого впливу на інших людей, що забезпечує ефект резонансу, синергії, множинність, взаємопосилення позитивного впливу в соціумі (Кабусь, 2018).

Ефективність соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп можлива за умови розробки й реалізації відповідної технології як послідовності взаємопов'язаних етапів (мотиваційно-ціннісного, розвивально-діяльнісного, етапу саморозвитку й самоуправління) й відповідних цим етапам засобів, які забезпечують цілісний вплив на мотиваційно-ціннісну, мисленнєво-світглядну й діялісно-вольову сфери представників різних соціальних груп з метою формування в них стійкої особистісно-соціальної позиції, здатності до самоорганізації й самоуправління власним розвитком, здійснення позитивного впливу на інших людей.

Автор характеризує виокремлені ним етапи технології соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп. Так, *мотиваційно-ціннісний етап* технології спрямовано на формування стійкої мотивації представників різних соціальних груп до сталого прогресивного розвитку, формування в них стійкої системи цінностей і переконань, подолання бар'єрів (мотиваційних, операційних, індивідуально-психологічних, соціально-психологічних), які перешкоджають сталому розвитку особистості, усвідомлення й прийняття ними його значущості як для власної ефективної життєдіяльності, так і для прогресивного розвитку суспільства. Це потребує добору доцільного змісту, форм і методів для активізації емоційно-ціннісного, інтелектуального, вольового, особистісно-соціального розвитку суб'єктів соціальної групи.

Реалізація цього етапу передбачає здійснення впливу на систему цінностей і переконань представників різних соціальних груп з метою активізації їхньої емоційно-ціннісної сфери, формування мотивації до змін, зокрема через реалізацію широкомасштабної просвітницької діяльності,

створення й розповсюдження соціальної реклами (як динамічної, так і статичної), мотиваційних відео, проголошення мотиваційних звернень, бесід, промов.

Застосування вказаних методів сприяє усвідомленню суб'єктами соціальної групи проблем і викликів, що стоять перед людиною і людською цивілізацією; спонукає замислитися про причини невдач, недосягнення особистістю важливих життєвих цілей. На цьому етапі відбувається первинна орієнтація – ознайомлення представників різних соціальних груп із суттю сталого розвитку, його значущістю для ефективної життєдіяльності й прогресивного розвитку людини і суспільства, взаємозалежністю його рівнів – особистісного, групового, суспільного, глобального; наслідками несталого дисгармонійного розвитку для людини, групи людей, суспільства, людської цивілізації, важливістю вироблення творчого підходу до життєдіяльності, цілеспрямованої діяльності з власного саморозвитку й об'єднання зусиль для сталого прогресивного розвитку суспільства.

Отже, реалізація мотиваційно-ціннісного етапу забезпечує здійснення цілеспрямованого впливу на духовно-ціннісну спрямованість соціальної групи, усвідомлення її представниками своєї сутності та місії як суб'єктів і творців власного й суспільного життя; сприйняття ними здоров'я, відповідальності, творчості, соціальної солідарності, спільної діяльності як важливих цінностей сталого розвитку; розуміння моральної поведінки, позитивної взаємодії з соціумом, культурою, природою, світом загалом як невід'ємної умови благополучного існування і сталого розвитку окремої людини й людської цивілізації.

Розвивально-діяльнісний етап технології соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп спрямовано на розвиток стійкої особистісної позиції індивіда, його становлення як відповідального суб'єкта власної життєдіяльності.

Досягнення вказаної мети передбачає проектування й реалізацію комплексу засобів, спрямованих на: 1) пізнання й осмислення представниками різних соціальних груп основних законів і закономірностей ефективної життєдіяльності й сталого розвитку людини і соціальних спільнот, які гарантують досягнення позитивних результатів, зокрема через аналіз духовно-насиченого дидактичного матеріалу – казок, притч, розповідей, афоризмів, роботу з біографіями тощо; 2) опанування представниками соціальної групи способами досягнення значущих життєвих цілей, подолання життєвих труднощів, ознайомлення з авторськими прогресивними розвивальними методиками І. Пін-

тосевича, М. Норбекова, М. Мураховської, методикою нейролінгвістичного програмування; 3) стимулювання представників різних соціальних груп до цілеспрямованої діяльності з власного вдосконалення, розвитку значущих особистісно-соціальних якостей (відповідальності, соціальної активності, креативності, наполегливості, волі, здатності до самоорганізації, рефлексії тощо), а також до спільної продуктивної соціально значущої ціннісної діяльності, самоствердження через позитивні вчинки; 4) активізацію внутрішніх ресурсів саморозвитку соціальної групи, її духовно-творчого, суб'єктно-діяльнісного й особистісно-соціального потенціалу для поступового виходу на рівень самоуправління власним розвитком.

Дієвим засобом активізації інтелектуально-світоглядної сфери на цьому етапі є застосування стратегії збагачення, зокрема стимулювання суб'єктів соціальної групи до участі в тренінгах, майстер-класах, самостійного опанування розвивальними методиками, стратегіями і тактиками попередження й подолання кризових ситуацій і досягнення життєвого успіху.

Ефективним засобом реалізації етапу, що розглядається, є аналіз біографій відомих людей – як тих, хто всупереч важким життєвим невдачам і негараздам досяг успіху і цілеспрямовано діє для сталого розвитку інших людей, суспільства, здійснюючи вагомий внесок у розвиток суспільства своїм прикладом, конкретними діями, так і тих, хто, незважаючи на досить сприятливі вихідні умови, зазнав життєвої кризи.

Застосування вказаного засобу сприяє усвідомленню основних законів і закономірностей ефективної життєдіяльності, спонукає до рефлексивного осмислення проблем і труднощів розвитку, з якими стикається людина протягом життя, спільного пошуку шляхів їх подолання. Організація зустрічей з відомими людьми, громадськими діячами, політиками, представниками сфери культури, мистецтва, спорту, які досягли успіху й мають активну життєву позицію, займаються громадською діяльністю, сприяє усвідомленню того, що людина є відповідальним творцем свого життя, однак досягнення успіху потребує зусиль і наполегливої праці. Все це сприяє активізації особистісної позиції індивіда, осягненню того, що багато чого в житті залежить саме від нього, його дій для досягнення особистого успіху й позитивного розвитку суспільства.

На цьому етапі важливим також є стимулювання соціально спрямованої активності представників різних соціальних груп, їх залучення не лише до діяльності з власного саморозвитку, а й конкретної

соціально-значущої діяльності – створення соціальної реклами, участі в соціально-значущих акціях, проєктах, волонтерській, громадській діяльності, самореалізації в різних видах творчої активності з метою удосконалення власного і суспільного буття.

Основним результатом розвивально-діяльничого етапу технології соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп є пізнання їх представниками основних законів і закономірностей ефективної життєдіяльності та сталого розвитку; опанування способами попередження й подолання життєвих труднощів і досягнення значущих життєвих цілей; розвиток здатності до самореабілітації, самовідновлення в ситуаціях зіткнення зі складними життєвими негараздами; здобуття суб'єктами досвіду діяльності з власного саморозвитку для досягнення життєвих цілей, а також соціально-значущої діяльності зі ствердження позитивних цінностей у життєдіяльності.

Етап саморозвитку і самоуправління спрямовано на формування стійкої соціальної позиції представників різних соціальних груп, їхньої здатності до самоорганізації й самоуправління власною діяльністю, подальший розвиток соціальної активності суб'єктів соціальної групи, прагнення до соціальної творчості, стимулювання до екстеріоризації досягнень і соціально-значущого досвіду з метою залучення інших до спільної діяльності для здійснення позитивних змін у бутті.

На зазначеному етапі провідним є забезпечення удосконалення соціального складника сталості розвитку соціальних груп, сприяння виходу їх представників на духовний рівень соціальності – усвідомлення значущості й цінності власної належності до солідарних соціальних спільнот різного рівня – сім'ї, громади, нації, цивілізації й важливості конкретних дій для підвищення рівня їх цілісності й консолідованості.

Це передбачає налагодження взаємодії представників різних соціальних груп, в тому числі через спільну участь у розробці й реалізації соціально спрямованих акцій, спільних програм і соціальних проєктів, концертів, свят, спектаклів, фестивалів, ток-шоу, круглих столів, інших масових заходів, які не лише забезпечують екстеріоризацію творчих досягнень суб'єктів соціальної групи, але й забезпечують позитивний вплив на інших людей особистим прикладом, поведінкою, діями, вчинками.

Вказаний етап забезпечує набуття представниками різних соціальних груп досвіду соціально значущої діяльності, формування стійкої соціальної позиції, усвідомлення цінності взаємодопо-

моги й солідарності, а також спільної діяльності для вирішення власних проблем і важливих суспільних завдань. Отже, суб'єкти соціальної групи виходять на вищий рівень розвитку – набувають чіткого усвідомлення, що вони можуть зробити для інших людей, суспільства, світу на підґрунті розуміння того, що від дій кожної конкретної людини залежить загальний стан суспільства й вона дійсно може змінювати світ на краще.

Етап характеризується співтворчістю, діалогічною взаємодією, відповідальністю і творчою активністю представників соціальних груп; прагненням до самореалізації в процесі спільної творчої діяльності, спрямованої на досягнення позитивних соціально-значущих результатів. На цьому етапі відбувається вихід суб'єктів соціальної групи на рівень свідомої турботи про власне здоров'я, осмислений вибір і популяризація розумного способу життя й позитивних стратегій життєдіяльності. Вони характеризуються усвідомленням власної значущості й цінності інших людей у свідомому творенні культури і цивілізації, здатністю до самоорганізації й самоуправління власним розвитком і здійснення позитивного впливу на інших людей, стійкою особистісно-соціальною позицією, пошуком.

Отже, відбувається дійсний вихід суб'єктів соціальної групи на рівень сталого розвитку – вони мають стійку особистісно-соціальну позицію, є не лише свідомими суб'єктами власної життєдіяльності, здатними попереджати й долати складні ситуації, свідомо діяти в напрямі власного саморозвитку, обирати творчі стратегії вирішення життєвих труднощів, а й спільно діють для вирішення важливих суспільних завдань. Реалізація цього етапу відображає рівень готовності до самоорганізації – набуття представниками соціальних груп здатності ініціювати й реалізовувати соціально значущу творчу активність (зокрема зі створення соціальної реклами, актуальних соціальних ініціатив і проєктів, пропаганди волонтерської, громадської діяльності), опанування вміннями залучати до позитивної соціально значущої діяльності інших людей.

Основним результатом цього етапу є формування здатності суб'єктів соціальної групи до управління процесом власного розвитку, свідомого життє- і культуротворення на підґрунті розуміння того, який внесок вони можуть зробити як соціальні суб'єкти в сталий прогресивний розвиток суспільства з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей; формування стійкої системи переконань, які стають постійно діючими мотивами поведінки й діяльності; розуміння соціальної

відповідальності за результати власної життєдіяльності й індивідуальний внесок у розвиток суспільства, конкретна діяльність для позитивного розвитку різних соціальних груп, суспільства, залучення до такої діяльності інших людей.

Висновки. Технологія соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп є сукупністю етапів (мотиваційно-ціннісного, розвивально-діяльнісного, етапу саморозвитку й самоуправління) й відповідних цим етапам засобів, що забезпечують організацію, управління вказаним процесом, налагодження спілкування і взаємодії всіх його суб'єктів і гарантують досягнення визначеної мети – вихід соціальних груп на рівень сталого розвитку, набуття їх представниками здатності до самоорганізації й самоуправління власним становленням і здійснення цілеспрямованого впливу на інших людей.

Вказану технологію було повністю реалізовано студентами-майбутніми соціальними педагогами та працівниками Харківського національного педа-

гогічного університету імені Г. С. Сковороди під час роботи з дітьми, позбавленими батьківського піклування, в Харківському обласному центрі соціально-психологічної реабілітації дітей, де майбутні фахівці соціальної галузі протягом всього періоду навчання на волонтерських засадах взаємодіють з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, сприяючи їх позитивному гармонійному розвитку. Спостереження за дітьми, а також експертні оцінки адміністрації закладу, його педагогічних працівників і вихователів підтвердили ефективність реалізованого майбутніми фахівцями комплексу соціально-виховних, просвітницьких, корекційно-реабілітаційних заходів, розроблених відповідно до етапів наведеної технології (Kabus, 2015).

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є висвітлення досвіду реалізації технології соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп у різних соціальних сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>.
2. Health 21: The policy framework for achieving health for all in the European region. WHO / ERB WHO, Copenhagen, 1999, 310 p.
3. WHO Director General's remarks Launch of Appeal: Global Humanitarian Response Plan – 25 March 2020. URL: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-launch-of-appeal-global-humanitarian-response-plan---25-march-2020>.
4. Кабусь Н. Д. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп: теорія і практика : монографія. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2017. 416 с.
5. Кабусь Н. Д. Стратегічні напрями соціально-педагогічної інноватики. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2018. № 8 (322), С. 203–210.
6. Рижанова А. О. Розвиток соціальної суб'єктності та принцип субсидіарності соціально-педагогічної діяльності. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 48. С. 130–141.
7. Kabus N. Summarizing the experience of students future social pedagogues volunteering in the context of sustainable development and health preservation of personality. *American Journal of Nursing Research*, 2015, Vol. 3. № 1. P. 8–13. URL: <https://pubs.sciepub.com/ajnr/3/1/3>.

REFERENCES

1. Transformingourworld:the2030AgendaforSustainableDevelopment. Retrieved from: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> [in English].
2. Health 21: The policy framework for achieving health for all in the European region. WHO / ERB WHO, Copenhagen, 1999, 310 p. [in English].
3. WHO Director General's remarks Launch of Appeal: Global Humanitarian Response Plan – 25 March 2020. Retrieved from: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-launch-of-appeal-global-humanitarian-response-plan---25-march-2020> [in English].
4. Kabus N. D. Pidhotovka maibutnykh sotsialnykh pedahohiv do staloho rozvytku sotsialnykh hrup: teoriia i praktyka: monohrafiia [Future Social Teachers' Training for Sustainable Development of Social Groups: Theory and Practice: monograph]. Kharkiv : Vydavets Ivanchenka I.S., 2017. 416 p. [in Ukrainian].
5. Kabus N. D. Strateghichni naprjamy socialjno-pedagohoghichnoji innovatyky [Strategic directions of innovative social pedagogics]. *Taras Shevchenko LNU Bulletin. Pedagogical Sciences*, 2018. Nr 8 (322). P. 203–210. [in Ukrainian].
6. Ryzhanova A. A. Rozvytok sotsialnoi subiektnosti ta pryntsyyp subsydiarnosti sotsialno-pedahohichnoji diialnosti [Development of social subjectivity and the principle of subsidiarity of social-pedagogical activity]. *Pedagogy and Psychology*, 2015. Vol. 48. P. 130–141 [in Ukrainian].
7. Kabus N. Summarizing the experience of students future social pedagogues volunteering in the context of sustainable development and health preservation of personality. *American Journal of Nursing Research*, 2015, Vol. 3. Nr 1. P. 8–13. Retrieved from: <https://pubs.sciepub.com/ajnr/3/1/3> [in English].